

31.5.

Musiikkitalo klo 19.00

Frank Strobel, kapellimestari

Joutilas luokka (The Idle Class, USA 1921)

34 min

Tuotanto: Charles Chaplin Productions

Alkuperäinen levittäjä: First National

Tuottaja, ohjaaja ja käsikirjoittaja: Charles Chaplin

Kuvaus: Roland H. Totheroh

Lavastus: Charles D. Hall

Musiikki: Charles Chaplin (1971)

Pääosissa: Charles Chaplin (kulkuri/aviomies), Edna Purviance (vaimo), Mack Swain (Ednan isä), Lita Grey (juhlavieras)

VÄLIIAIKA 20 min

Chaplinin poika (The Kid, USA 1921)

60 min

Tuotanto: Charles Chaplin Productions

Alkuperäinen levittäjä: First National

Tuottaja, ohjaaja ja käsikirjoittaja: Charles Chaplin

Kuvaus: Roland H. Totheroh

Lavastus: Charles D. Hall

Musiikki: Charles Chaplin (1971), orkesteriversio Carl Davis

Pääosissa: Charles Chaplin (kulkuri), Edna Purviance (äiti), Jackie Coogan (poika), Carl Miller (taiteilija)

Alkuperäisversio: 1614 m / 20 fps / 70 min. Chaplinin lyhentämä, jälkikäteen säveltämä ja sonorisoima uudelleenlevitysversion (1971): 1500 m / 55 min, 60 min

FILMPHILHARMONIC EDITION: Film by courtesy of Roy Export Company S.A.S., Music by courtesy of Bourne Music Co.

Suomennos: Saara Vironmäki

Väliaika noin klo 19.40. Konsertti päättyy noin klo 21.05.

CHAPLININ POIKA JA JOUTILAS LUOKKA

Chaplinin poika oli käännekohta elokuvakomedian kehityksessä. Suuret koomikot olivat siihen asti menestyneet lyhyistä komedioista koostuvilla nimikkosarjoillaan. *Chaplinin pojan* suosio oli niin valtaisa, että ei vain Chaplin itse vaan myös Buster Keaton ja Harold Lloyd keskittyivät siitä pitäen pitkien komedioiden valmistukseen.

Kun *Chaplinin pojan* tuotanto alkoi vuonna 1919, ohjaaja oli tehnyt 68 elokuvaa vajaassa kuudessa vuodessa ja kohonnut maailman tunnetuimmaksi elokuvatahdeksi. Hän vaihtoi yhtiötä monta kertaa (Keystone, Essanay, Mutual) kunnes perusti oman tuotantoyhtiön, rakensi oman studion ja solmi levityssopimuksen First National -yhtiön kanssa. Suosionsa turvin Chaplin nautti taiteellista vapautta ja ohjasi aikaisempaa syvällisempiä teoksia (*Koiranelämää, Kivääri olalle vie*).

Chaplin otti ensimmäisen lapsensa, Normanin, kuoleman erittäin raskaasti ja itki katkerasti vauvan kuoltua. Chaplinin elämäkerran kirjoittaja David Robinson varoittaa, että asian merkitystä ei pidä liioitella, mutta kymmenen päivää Normanin kuoleman jälkeen Chaplin koekuvasi vauvoja studiollaan. *Chaplinin poika* alkoi hämmöittää hänen mielessään. Äskettäin hän oli myös saanut ihailia Cooganin perheen vaudeville-esitystä ja kiinnittänyt huomiota nelivuotiaan Jackie Cooganin vauhdikkaaseen shimmynumeroon.

Luontevampaa lapsinäyttelijää ei ole milloinkaan nähty. Jack Coogan Senior ja Lillian Coogan vuorotellen oli-

vat poikansa tukena Chaplinin studiolla. Suuren surun kokenutta Chaplinia Jackie ilahdutti ikihyviksi, ja David Robinson arvioi, että Jackie yhtäältä innoitti Chaplinia näkemään asioita lapsen silmin ja toisaalta johdatti ohjaajaa omaksumaan isällistä roolia.

Tarina alkaa siitä miten vastasyntynyt vauva tulee hullttiomaisen Charlien käsiin, ja tämä yrittää aluksi kaikin keinoin päästä siitä eroon. Viisi vuotta myöhemmin tenavasta on tullut ikkunamestari Charlien kumppani tehtävään tärkeä ikkunoita, jotta sopivasti paikalle ilmestyyvällä Charliella olisi töitä.

Pohjalla on viktoriaaninen satu naisesta ("hänen ainoa syntinsä oli äitiys") joka hylkää vauvan toivoen rikkaiden adoptoivan sen. Sen sijaan kulkuri löytää sen ja luovuttaa sen aikansa suojelusenkelinä toimittuaan lopussa, vuosien päästä, äidille, nyt kuuluisalle oopperalaulajattarelle.

Chaplin-elokuvien kehityksessä tapahtuu tässä teoksessa psykologinen käänne, jossa päämääräksi tulee huoli toisesta. Kaikkeen tuhoisasti suhtautuva tai tapahtumien uhrina myötätuntoa herättävä kulkuri muuttuu ihmiseksi, joka auttaa muita.

Tunnevoiman taustana lienee äskettäin koetun suuren menetyksen lisäksi varhaisempi omaelämäkerrallinen lataus, muistuma Chaplinin omasta lapsuudesta. Elokuvan universaalina vastakaikua lisäsi se, että juuri päättyneen ensimmäisen maailmansodan jäljiltä maailma oli täynnä orpolapsia. "Jackie

tarjosi jotakin, mitä maailma tarvitsi”, arvioi David Robinson.

Chaplin ei lakannut ihmettelemästä Jackien lahjakkuutta. Monimutkaiset kohtaukset Jackie teki yhdellä otoksella, mutta yksinkertaisimmat asiat olivat vaikeimpia. Edessä oli elokuvan historian järjestyttävimpiin kuuluva jakso, se, jossa lastensuojeluviranomaiset ottavat pojan huostaan. Jackien oli määrää itkeä, ja siitä Chaplin ei selviytynyt. Silloin isä sanoi pojalle jotakin kahden kesken, ja Jackie tuli kohtaukseen katkerasti itkien. Isä oli uhannut toimittaa pojan oikeasti lastenkotiin. Mutta kun kohtaus oli kuvattu Jackie sanoi tiennensä, että häntä oli puijattu.

Sergei Eisenstein kirjoitti vuonna 1944 esseeseen, jossa hän ehdotti, että samoin kuin on Rikhard Leijonamieli ja livana Julma voitaisiin Chaplinille antaa nimitys Charlie the Kid. Eisenstein näki, että Chaplinin taiteen ytimessä oli kaksoiskatse, kyky nähdä asiat sekä lapsen että aikuisen silmin, ja *Chaplinin poika* oli se teos, jossa tämä ominaisuus sai uuden syvyyden.

Elokuvan kuvaukset keskeytyivät, kun Chaplinin vaimo Mildred (äitinsä kannustamana) käynnisti Charlieta kohtaan raastavan avioeroprosessin. Kun kuvaukset lopulta saatiin päätökseen 18 kuukauden jälkeen, tilanne oli niin tulehtunut, että Chaplin joutui salakuljettamaan negatiivin Salt Lake Cityyn ja piileskelemään haastemiehiä New Yorkissa, kunnes avioerosta saatiin sovinto aikaan.

Pääsyy myöhästymiseen oli tosin se, että Chaplin huomasi, että hänen käsissään oli isompi elokuva kuin hän oli aavistanutkaan. Tilannekomiikkaa oli

edelleen runsaasti. Lisäksi elokuvassa oli tyylyteltyä realismia, joka yhdistyy lyyrisytyteen, huumoriin ja tunteen voimaan. Mukana on myös hassun naivistinen unijakso kuten muissakin Chaplinin samanaikaisissa elokuvissa (*Auringon puolella*, *Huviretki*). Uutta, rohkeaa ja omaperäistä *Chaplinin pojassa* oli ohjaajan kyky yhdistää toisiinsa farssia ja draamaa.

Charles Maland on kiteyttänyt, että Chaplin-elokuvien suosio *Kultakuumeesta* lähtien perustui sopimukseen yleisön kanssa. Tuo sopimus tarjosi katsojalle kulkurihahmon, romanssin, kekseliästä visuaalista komiikkaa, paatosta ja kertomuksen, jossa törmää toisiinsa kaksi arvomaailmaa. *Chaplinin pojassa* moni näistä tekijöistä on kohdallaan, mutta romanssin tilalla on aikuisen ja lapsen suhde. Elokuva päättyy avoimeen loppuun, kuten eräät muutkin keskeiset Chaplin-teokset.

Elokuvan myöhästymisestä kärsimätön First National -yhtiö oli mennyt niin pitkälle, että se oli liittoutunut Mildred Chaplinin kanssa tähteä kiristääkseen. Kuvausten lomassa Chaplin teki välipalaksi rennon lyhytkomedian *Huviretki* hyvitteläkseen levitysyhtiötään. *Chaplinin poika* oli lopulta sellainen jymymenestys, että menneet unohdettiin levitysyhtiön puolella, mutta kun Chaplin oli saanut vielä levityssopimuksen loput lyhytelokuvat valmiiksi, hän ei enää milloinkaan tehnyt painostavia levityssitoumuksia kenenkään kanssa.

Chaplinin pojan jälkeen valmistunut ja vuoden 1971 uudelleenlevityksessä sen kanssa esitetty *Joutilas luokka* (1921) kuului Chaplinin viimeisiin lyhyteloku-

viin. Siinä Chaplin on kaksoisroolissa kahden joutilaan luokan edustajana: golfia harrastavana pennittömänä kulkurina ja rikkaana, alkoholisoituneena aviomiehenä. Heidän tiensä kohtaavat naamiaisissa riemastuttavin seurauksin.

Antti Alanen

FRANK STROBEL

Kapellimestari Frank Strobel on tehnyt vaikuttavan uran elokuvamusiikin parissa. Orkesterin johtajana työskentelyn lisäksi hän on kokenut sovittaja, tuottaja ja levytysten tekijä. Strobel on muokannut ja johtanut musiikkia mykäl elokuvien klassikoihin. Lisäksi hän on erikoistunut uusien partituurien sovitamiseen ja esittämiseen.

Vuonna 2003 Strobel muokkasi ja johti Prokofjevin alkuperäismusiikin rekonstruoituun Aleksanteri Nevski -elokuvaan. Levytys toi Strobelille Preis der Deutschen Schallplattenkritik -palkinnon vuonna 2004. Strobel on työskennellyt lukuisten saksalaisten, englantilaisten ja amerikkalaisten elokuvien parissa.

RSO:n lisäksi Strobel työskentelee tiiviisti muun muassa Berliinin radion sinfoniaorkesterin, Frankfurtin radion sinfoniaorkesterin, Leipzigin radio-orkesterin (MDR), Hannoverin radio-orkesterin (NDR), Oslon filharmonikkojen, Lyonin kansallisorkesterin ja Wienin Konzerthaus-orkesterin

kanssa. Kuluvalle kaudella Strobel debytoi Barbicanissa Lontoon sinfoniaorkesterin kanssa ja elokuvakonserttien ohjelmistossa ovat mm. 2001: Avaruusseikkailu, Metropolis ja Matrix.

Vuosina 1997–1998 Strobel toimi Deutsches Filmorchester Babelsbergin ylikapellimestarina. Vuodesta 2000 lähtien hän on työskennellyt Berliinissä toimivan European FilmPhilharmonic -instituutin taiteellisena johtajana. Konserttikiertueet ovat vieneet Strobelia ympäri maailmaa ja hän on osallistunut lukuisiin musiikkifestivaaleihin, joista mainittakoon Berliinin, Hongkongin ja Wienin festivaalit.

RADION SINFONIAORKESTERI

Radion sinfoniaorkesteri (RSO) on Yleisradion orkesteri, jonka tehtävänä on tuottaa ja edistää suomalaista musiikkikulttuuria. Orkesterin tuleva ylikapellimestari Hannu Lintu aloittaa kautensa syksyllä 2013. Kaudella 2012–2013 hän toimii RSO:n päävierailijana. RSO:n kunniakapellimestarit ovat Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo.

Radio-orkesteri perustettiin vuonna 1927 kymmenen muusikon voimin. Sinfoniaorkesterin mittoihin se kasvoi 1960-luvulla. RSO:n ylikapellimestareita ovat olleet Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste ja Sakari Oramo.

RSO:n ohjelmistossa on tärkeällä sijalla uusin suomalainen musiikki ja orkesteri kantaesittää vuosittain useita Yleisradion tilausteoksia. RSO:n tehtäviin kuuluu myös koko suomalaisen orkesterimusiikin taltioiminen kantaneuvoille Yleisradion arkistoon. Kaudella 2012–2013 orkesteri kantaesittää kuusi kotimaista Yleisradion tilaamaa teosta.

RSO on levyttänyt mm. Eötvösin, Nielsenin, Hakolan, Lindbergin, Saariahon, Sallisen, Kaipaisen ja Kokkosen teoksia sekä Launiksen Aslak Hetta-oopperan ensilevytyksen. Orkesterin levytykset ovat saaneet merkittäviä tunnustuksia, kuten BBC Music Magazine – ja Académie Charles Cros'n palkinnot. Lindbergin ja Sibeliuksen viulukonsertot sisältävä levy Lisa Batiashvilin kanssa (Sony BMG) sai MIDEM Classical Awards -palkinnon 2008. Samana vuonna New York Times valitsi toisen Lindberg-levytyksen vuoden levyksi.

RSO tekee säännöllisesti konsertti-kiertueita ympäri maailmaa. Kaudella 2012–2013 orkesteri tekee Hannu Linnun kanssa Itä-Suomen sekä Etelä-Euroopan kiertueen.

RSO:n kotikanava on Yle Radio 1, joka lähettää orkesterin kaikki konsertit yleensä suorina lähetyksinä niin Suomesta kuin ulkomailtakin. RSO:n verkkosivuilla (yle.fi/rso) konsertteja voi kuunnella sekä katsella korkealaatuisen livekuvan kautta.